

ЗНАЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

З перших років своєї незалежності Україна потребувала здійснення масштабних соціально-економічних реформ, у тому числі проведення децентралізації влади. З прийняттям Конституції України, положення якої ґрунтуються на вимогах Європейської хартії місцевого самоврядування, розпочався курс нашої країни на розбудову української державності згідно з європейськими стандартами управління. З того часу в Україні було прийнято чимало законів, нормативно-правових актів, чисельних поправок до них, змін та доповнень, що відображало спроби Уряду провести необхідні реформи. Однак через низку причин більшість із них були безуспішними (1). Основною причиною може бути небажання Уряду провести основну реформу – децентралізацію влади з реальною передачею повноважень місцевому самоврядуванню.

Такі історичні події, як Євромайдан, воєнні дії на Сході України, анексія Криму зумовили необхідність встановлення, перш за все, оптимального балансу між централізацією і децентралізацією. Під час кризових ситуацій системи державного управління не можуть повністю забезпечити ефективність управлінського впливу, не встигаючи адекватно реагувати на трансформацію соціально-економічних та правових відносин.

З одного боку, децентралізація виступає, як стверджує Примаков К. Ю., однією з форм розвитку суспільної демократії та збереження єдності держави та її інститутів, спрямована на досягнення деяких цілей:

- зменшити сферу впливу держави на суспільство через механізм саморегуляції, вироблені самим суспільством;
- активізувати потенційні можливості населення на вирішення власних потреб та інтересів;
- зменшити витрати держави і платників податків на утримання держапарату, армії, правоохоронних структур (2, с. 46).

З іншого ж боку, в умовах нинішньої політичної нестабільності, економічної та соціальної кризи, зовнішньої агресії децентралізація, на думку Скрипінюка О., може призвести до поглиблення наявних та появи нових негативних тенденцій у розвитку держави й суспільства. Це слід передбачити й бути готовими до таких викликів:

- поглиблення регіональних ідентичностей серед населення, сепаратистських настроїв у окремих регіонах;

- посилення сваволі чиновників та місцевих еліт і зростання незадоволення населення регіонів владою, включаючи центральну, яка демонструватиме неспроможність захистити інтереси та права регіональних громад;

- небезпека відцентрових тенденцій через украй низький рівень відповідальності держави перед адміністративно-територіальними суб'єктами (3).

Таким чином, у проведенні реформи децентралізації влади з реальною передачею повноважень місцевому самоврядуванню існує багато проблем, ризиків та перешкод. Але, як правильно зазначає Скрипнюк О., «альтернативи децентралізації немає, бо саме здійснення успішної децентралізації влади є запорукою ефективного територіального розвитку та забезпечення справжнього народовладдя в Україні» (3).

Проте слід зауважити, що децентралізація перш за все покликана здійснити реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. На сьогодні більшість територіальних громад України, маючи право вирішувати питання місцевого значення, неспроможна це робити через брак власних коштів, занепад або відсутність інфраструктури, а також недостатність кваліфікованих кадрів. Тому значна частина питань місцевого значення не вирішується: не утримуються на належному рівні об'єкти комунальної власності, територія, благоустрій тощо (4).

В Україні утворено близько 11 тис. територіальних громад, у більшості з них не утворено виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Органи місцевого самоврядування таких громад практично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70%, 483 територіальні громади на 90% утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Здійснення постійної фінансової підтримки через районні бюджети малочисельних територіальних громад з використанням системи дотацій вирівнювання є обтяжливим для державного бюджету та стримує розвиток малих міст і великих селищ. Удосконалення потребує й система територіальної організації влади з метою підвищення ефективності управління суспільним розвитком на відповідній території.

Збереження диспропорційності адміністративно-територіального устрою як основи існування нераціональної територіальної організації влади (відсутність цілісної території адміністративно-територіальної одиниці базового рівня, перебування територіальної громади села, селища, міста у складі іншої територіальної громади або на території

іншої адміністративно-територіальної одиниці, територіальної громади району в місті) призводить до конфлікту компетенції як між органами місцевого самоврядування, так і між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади (5).

Перехід до децентралізації – це, за висловом американського політолога О. Джонса, «глобальний зсув влади», що звільняє індивіда від державної опіки та дає можливість будувати демократію знизу догори. Демократія передбачає наявність зворотного зв'язку між владою і громадянином, тобто люди повинні бути поінформовані про всі дії та рішення влади, а влада – про реальні потреби конкретних громадян, тільки тоді її кроки будуть визначатися інтересами як громадян, так і соціальних груп і вона зможе адекватно реагувати на їхні запити. Децентралізацію публічної влади розуміють як процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним і місцевими рівнями організації публічної влади зі зміщенням акценту виконання на місцях у частині здійснення заздалегідь окреслених і гарантованих державою функцій. Отже, можна стверджувати, що саме децентралізація є політичною ідеєю, котра визначає, що субнаціональні органи влади отримують деяку політичну автономію разом із новими функціями та ресурсами (6).

Таким чином, розглядаючи питання децентралізації в умовах сучасного розвитку держави, важливо знайти баланс централізації та децентралізації як необхідність забезпечення ефективної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Передача значного обсягу повноважень органам місцевого самоврядування передбачає більший рівень ефективності й підзвітності органів місцевого самоврядування, кращі перспективи місцевого розвитку, а також упровадження демократії та захист прав людини.

Список бібліографічних посилань:

1. Децентралізація в Україні: досягнення, надії і побоювання. // Український незалежний центр політичних досліджень. URL: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf

2. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матер. наук. семінару, присвяч. 50-річчю ДДУВС та 25-річчю ВГО «Асоціація українських працівників» (Дніпропетровськ, 10 груд. 2015 р.). – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2016. – 440 с.

3. Скрипнюк О. Децентралізація влади як чинник забезпечення стабільності конституційного ладу: теорія й практика / О. Скрипнюк // Віче: громадсько-політичний і теоретичний журнал. – 2015. – № 12. – С. 22-24. URL: file:///C:/Users/админ/Downloads/viche_2015_12_8.pdf

4. Децентралізація дає можливості. . . . – URL: <http://decentralization.gov.ua/region>.

5. Лесюк В. С. Децентралізація влади в Україні як механізм розвитку громад / В. С. Лесюк, О. В. Калініченко. – 2017. – URL: <http://www.oblrada.pl.ua/uploads/1stud/2017/07.pdf>

6. Кіщевський С. Оновлення Конституції як завершення революції / С. Кіщенко // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). – 2015. – № 1. – С. 169 – 170. URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1458298756konstituciya_reforma_b.Pdf

УДК 341.231.14

Анатолій Леонідович ЧЕРНЯВСЬКИЙ,

доцент кафедри права і соціально-гуманітарних дисциплін,
Черкаського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»,
кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2137-5042>

СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В РАМКАХ АСЕАН

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) – це регіональна політична та економічна міжнародна організація, що об'єднує 10 держав Азійсько-Тихоокеанського регіону – Бруней-Даруссалам, В'єтнам, Індонезію, Камбоджу, Лаос, Малайзію, М'янму, Сінгапур, Таїланд і Філіппіни [1]. АСЕАН як міжнародний форум була заснована у 1967 р. при підписанні Бангкокської декларації АСЕАН [4], однак договірне оформлення та надання Асоціації статусу міжнародної організації відбулося у 1976 р. шляхом укладення Балійського договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії та Декларації згоди АСЕАН [2]. Вищим органом АСЕАН є саміт глав держав та урядів держав-учасниць, що проводиться один раз на два роки, а основним робочим органом є Рада міністрів закордонних справ, що збирається декілька раз на рік. Періодично проводяться наради міністрів фінансів, економіки чи сільського господарства, проте основні адміністративні рішення приймаються Радою міністрів закордонних справ. Постійний секретаріат АСЕАН знаходиться у м. Джакарта, Індонезія, і очолюється Генеральним секретарем, що обирається державами-членами строком на 5 років.

Цікаво відзначити, що захист прав людини формально не відноситься до першочергових завдань АСЕАН. Зокрема, Бангкокська декларація 1967 р. до основних цілей АСЕАН відносить встановлення миру і стабільності в регіоні через прихильність до принципів Статуту ООН; прискорення економічного, соціального і культурного розвитку її держав-членів на основі співпраці і взаємодопомоги; підтримання взаємовигідного співробітництва з загальними і регіональними